

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

En slesvigsk Biskop
af
Pastor H.F.Petersen

EN SLESVIGSK BISKOP

Ulrich Sechmann Boesens Udnævnelse til sønderjysk Biskop i 1854 — som baade den første og den sidste danske Biskop over hele Slesvig Stift — staar for en tysk Betragtning som et uforstaaeligt og uretfærdigt Brud med Fortiden og som et Bevis paa dansk Voldspolitik, idet man kan sige: selve den Kendsgerning, at alle slesvigske Biskopper før ham jo var tyske, er dog et Bevis paa Slesvigs Tyskhed. I Overensstemmelse hermed har man betragtet Boesens Bispetid fra 1854 til 1864 som en Parentes i slesvigsk Kirkehistorie, og i Slesvig Domkirke og andensteds vil man forgæves lede efter hans Billede.

At man fra dansk Side nærmest er gaaet i Tyskernes Spor, skyldes vel først og fremmest, at en Biskops Gerning under den væbnede Vaabenstilstand mellem Dansk og Tysk i Tiden mellem Krigene ikke udadtil kom til at fylde Aviserne og Debatten, men ogsaa for Tiden lige efter 1864 dette, at man i Kongeriget officielt var altfor tilbøjelig til at slippe alt og alle, der havde med Sønderjylland at gøre, straks Krigen var tabt. Men nu er Tiden vel inde til, at vi Danske besinder os paa, at Biskop Boesens Udnævnelse og Virke netop er et Bevis paa dansk Selvbesindelse: var Sønderjyllands Kirke end før Trearskrigen bleven styret paa Tysk, saa skulde det nu være Slut.

En af Grundene til, at netop Boesen — ganske vist efter mange Drøftelser og Forsøg paa at faa Martensen paa Sles-

vigs Bispestol*) — blev Manden, der her skulde være Pioner, var selvsagt hans heldige Virksomhed som Præst i 3 forskellige sønderjyske Sogne og i et Tidsrum af 28 Aar. Man kunde med Rette sige, at Boesen kendte Sønderjylland og Sønderjylland kendte ham. Hertil kom, at han som et Skud paa den kongerigske Præstestamme Boesen, som maaske fremfor nogen gennem Brødremenigheden i Christiansfeld stod i Livsforbindelse med Sønderjylland, var saa at sige forudbestemt til at fremme det kristelige og kirkelige Liv dernede paa en Tid, hvor politiske og andre Lidenskaber syntes at umuliggøre enhver aandelig Enhed. Og naar man endelig saa hen til hans stovte Skikkelse og myndige Fremtræden, havde man Grund til at haabe, at han vilde slægte sin Farbroder, Provst Jens Frederik Boesen i Vigerslev, saa meget paa, at en Linje af dennes Gravskrift vilde kunne komme til at passe paa ham: *Han var en Hyrde efter Korsets Orden.*

*

I 1794 blev Boesens Fader, *Ulrich Christian Boesen*, residerende Kapellan i Faaborg og Diernisse. Her fødtes Boesen den 22. Juli 1797 som den næstældste i en voksende Søkendeflok. Hans fire mandlige Faddere, Agent Ploug, Postmester Hempel, Købmand Voigt og Farver Hammerich, spillede alle en fremtrædende Rolle i Faaborgs Købstadsliv paa den Tid. Faderen var en dygtig Skolemand og en ivrig Forkæmper for kristelig Oplysning — som de øvrige Boesen'er. Bl. a. oprettede han et Kursus for vordende Studenter og en Søndagsskole for Lærlinge. Som Modstander af Rationalismen var han Medlem af »Det danske Selskab til Udbredelse af Evangeliet og sand praktisk Kristendom«. I 1807 forflyttedes

*) Herom indgaaende i min Afhandling i næste Hefte af »Kirkehistoriske Samlinger«.

han til Seest ved Kolding og 1817 til Vordingborg; tilsidst virkede han i Eltang, hvor han døde 23. November 1840.

Da Forældrene flyttede fra Faaborg, var Boesen altsaa kun 10 Aar gammel, og baade i Faaborg og Seest holdtes der Huslærer. Bl. a. har Brødremenighedens Salmedigter, *N. J. Holm*, den senere Forstander i Christiansfeld, været hans Lærer. Først i 15 Aars Alderen kommer han i Kolding Latinskole, hvorfra han dimitteres i 1815. Paa Grund af den store Søskendeflok og de daarlige Tider maatte han som Student selv tage fat, naar den medbragte Proviantbeholdning slap op. Han underviste da — undertiden paa Tysk — som Huslærer i fine Kredse i København, saaledes hos den russiske Minister. En Tid vikarierede han ved en højere Pige-skole for en ældre Religionslærer. Det var ikke helt let for en smuk Student fra Landet at staa overfor de københavnske »Bachfische«. Der fortælles, at disse i den første Time vilde gøre Studenten fløv og kom med næsvise Bemærkninger som: »Næ, hvor er han sød!« o. lign. Men Boesen optraadte straks saa myndigt og bestemt, at Disciplinen blev holdt, og efter Vikariatets Slutning mødte en Forældredeputation hos Skolens Leder med Bøn om, at Student Boesen maatte fortsætte Religionsundervisningen i Skolen, hvilket imidlertid ikke kunde lade sig ordne.

1816 tog han sin filosofiske Eksamen, men forlod saa, efter nogle Aars Forløb, Hovedstaden for at tage Plads som Huslærer paa Landet og ved Siden af læse til Embedseksamen. I Forsommeren 1818 kommer han til »Egelykke« paa Lange-land, hvor Grundtvig jo havde været Huslærer 10 Aar forinden. Den ene Elev, *Frits Graae*, Præstesønnen fra Bøstrup og senere dansk Præst i Flensborg, har senere skildret sin Lærer som et kraftigt bygget Menneske med stort krøllet Haar, dertil Børneven og en stor Skælmsmester. Opholdet fik en brat Afslutning ved, at Boesen en Dag under Badningen

af Blufærdighedshensyn maatte forblive for længe i Vandet, da nogle Piger vaskede ved Strandbredden, og paadrog sig en heftig Lungebetændelse og Mavelidelse, som han iøvrigt hele Livet plagedes af. Han rejste nu hjem til Vordingborg og bestod den 17. Juli 1823 sin Embedseksamen med Laud.

Udenfor Universitetet var det naturligt for Studenter af de Boesenske og Balslevske Præsteslægter at søge Tilknytning til Brødremenighedskredsen. Ikke blot var Forkyndelsen en anden end i de fleste Kirker paa den Tid, men hele Menighedslivet med dets udprægede Fælleskabsfølelse Brødrene og Søstrene imellem maatte virke dragende paa Studenter fra saadanne Hjem, der levede med i de gudelige Forsamlinger derhjemme og maatte staa fjendtligt overfor Solderiet i Klubberne og den aandsfattige Selskabelighed, som prægede en Del af vort Folk i den pengetrange Tid efter Statsbankerotten. Da »Salen« i Stormgade Nr. 21 var bleven taget i Brug og særlig efter dens Udvidelse i 1816, blev den meget stærkt besøgt — ogsaa af andre Kredse af det københavnske Borgerkab. Naar der holdtes Forsamlinger, kunde Kareterne holde i en lang Række udenfor.

Nogle faa Huse fra »Salen« boede en Farbroder til Boesen, nemlig Kontorchef i Rentekamret, Justitsraad *Johannes Boesen*, der var gift med en Datter af den rige Købmand Kai Frederik Hammerich. Her var Slægtens Samlingssted, særlig efter 1831, da han tog sin Afsked. I dette fromme og dannede Hjem, hvor der efterhaanden voksede 9 Børn op, kom Boesen og hans Brødre meget. Pengekrisen 1813 gjorde, at Familiens Formue for Størstedelen gik tabt, men der levedes et rigt Liv indenfor Hjemmets Vægge, og der sluttedes Venskaber for Livet mellem de unge. Her fattede Boesen Kærlighed til Nr. 4 i Søskenflokket, *Anna Johanne*, kaldet »Hanne« og født den 5. September 1805. Søsteren Ulrica Christine blev gift med den senere Ribebisp og Forfatteren til Bibelhistorien og

Lærebogen, Dr. C. F. Balslev; da hun døde, ægtede Enkemanden en Del Aar senere hendes Søster Louise Eleonora. En fjerde af Husets Døtre, Marie Magdalene, blev gift med Kirkehistorikeren, Pastor *Johannes Ferdinand Fenger* i Høje Taastrup. En af Sønnerne, den senere Provst paa Mols, Peter Joachim, hentede sig en Brud i Vigerslev Præstegaard, Kusinen Marie Christine Sophie Friederikke Boesen. Hans Broder, Emil Ferdinand, der først var Præst i Horsens og senere blev Stiftsprovst i Aarhus, blev *Søren Kierkegaards* eneste fortrolige Ven. Dennes Fader, den rige Høsekræmmer, kom ogsaa meget paa Salen og havde sluttet Venskab med Justitsraaden. Som Følge deraf kom han ofte i Hjemmet sammen med sine Børn, der alle sluttede sig nær til Husets egne Børn, ikke blot Emil og Søren. Saaledes sluttede Hanne Boesen sig varmt til Petrea Kierkegaard, medens Søstrene Ulrikke Boesen og Nicoline Kierkegaard droges mod hinanden. Hvad vor Boesen angaar, da lærte han at sætte Pris paa Sørens Broder, *Peter Christian Kierkegaard*, den senere Biskop i Aalborg, saa højt, at han, da han efter Trearskrigen blev Provst over Haderslev Provsti og havde en yderst vanskelig Stilling overfor de oprørske Præster, søgte at formaa denne til at blive Sognepræst i Haderslev — efter at han forgæves havde henvendt sig til sin Fætter, Magister *Frederik Hammerich*, den senere Professor i Kirkehistorie — da han »under de nærværende vanskelige Tider staaer som Gejstlig næsten ganske alene midt iblandt en oprørskindet Gejstlighed og virkelig trænger til en fast Støtte, som jeg vilde ansee Dem, gode Dr. Kierkegaard for,« særlig da han er det tyske Sprog aldeles mægtig. Kierkegaard kom imidlertid ikke til at gøre en Indsats i sønderjysk Kirkeliv.

*

Boesens første Præstegerning falder i det vestlige Nord-slesvig, nemlig *Nørre Løgum*, der ligger lige Nord for Løgumkloster, hvis Sognekirke det tillige var i ældre Tid og derfor kaldtes »Sogn Kirke« — det tilhørende Sogn fik som Følge deraf det ejendommelige Navn »Sogn Sogn«. Lidt Nord for Kirken — i Løgumgaarde — laa Præstegaarden, som ombyggedes 2 Aar efter Boesens Tiltrædelse og i vore Dage er erstattet af en Villa overfor Kirken. Omkring 1826 boede der i det vidtstrakte Sogn henved 900 Mennesker, mest jævne Folk uden synderligt aandeligt Liv. Dog fandtes der, især i de smaa Huse, en Del saakaldte »Vakte« eller »Hellige«, der besøgte af Lægprædikanter fra Christiansfeld og samledes til Forsamlinger i selve Sognet, f. Eks. paa Teglgård, eller en sjælden Gang inde i Løgumkloster. Ved Nytaarstid 1826 skulde Nørre Løgum have en ny Præst, da den gamle havde taget sin Afsked efter at have siddet i Embedet i 32 Aar og uden at have kunnet faa Rationalismen helt indført i Menigheden. Den 17. Februar kunde Boesen allerede tiltræde Embedet, hvis Indtægter ikke var særlig store: 30 Tønder Rug, 12—13 Smørfjerdinger, 20 magre Gæs, en Del Tørv og Brænde; dertil Offer og Accidentser. Til Præstegaarden hørte en 40 Demat Jord, saa der kunde holdes en 20 Kreaturer. Vaaningshuset var yderst forfaldent, og det var slet ikke lyse Forhold, Boesen gik ind til. Men med en sejt Vilje og Tillid til Guds Hjælp tog han fat — sammen med sin 7 Aar yngre Brud.

Københavnfrøkenen kom imidlertid ikke til at kede sig i det øde beliggende Nørre Løgum, idet der straks lagdes Beslag paa hendes unge Kræfter. For de unge Præstefolk holdt sig ikke fornemt afsondrede fra deres Sognefolk. Inden længe var de begge meget afholdte for deres ligefremme Væsen, hvilket jo ikke altid har været en Selvfølge i sønderjyske Præstegaarde, allermindst for 100 Aar siden. Med nogen

Undren saa man Fruen hjælpe Præsten ved Høaflesningen, men med Glæde tog man imod Præstefolkenes flittige Husbesøg, navnlig naar der var Nød paa Færde. Og altid, naar man kom til Præstegaarden, var man velkommen.

Der kom mange i Præstegaarden i Løgumgaarde. Foruden trængende kom af og til saadanne, som ønskede at betro sig til Boesen som deres Sjælesørger, foruden de nævnte Lægprædikanter og ligesindede Præster som *Salling* i Vonsild, *Matthiesen* i Løjt, *Meyer* i Abild, *Bjerregaard* i Toftlund og *Riis* i Løgumkloster. Om Sommeren kom den talrige Familie. I Sommerferien kom bl. a. flere Gange *Fr. Hammerich*, der var blevet Student i 1825 og i sine Erindringer fortæller derom. »Ikke sjældent gik eller red vi ud sammen i Eggen, der ikke var uden et vist Tække,« hedder det et Sted*). »Lige under en Bankeryg ligger Nørre Løgum Kirke, paa de andre Sider omgivet af vide, vandrette Sletter, nærmest Agre med mandshøjt Korn og den dejligste Lærkesang, længere borte Lyngheden. Snart kunde vi tage ind og faa os en »Tevandsknægt« hos en af Bønderne, snart var vi hos en syg eller en og anden af de »opvakte« paa Eggen; dem forstod Boesen godt at omgaas.«

Straks ved sin Tiltrædelse havde Boesen vundet de »Vaktes« Hjerter. Der var fuld Kirke hos ham Aar efter Aar; langvejs fra strømmede man til hans Forkyndelse, som var alt andet end oratorisk Præstation. Betegnende er det, at Generalsuperintendent *Adler* ved Boesens Bispeeksamen (Colloquium) giver ham Prædikaten »meget godt«, men om hans Ordinationsprædiken den 11. Juni i Gammel Haderslev Kirke udtaler, at den er »monoton og i herrnhutisk Smag.« Men den var levende og ægte og greb ved sin Varme. Undertiden var Boesen selv saa grebet, at Taarerne randt ned ad hans Kinder. Der fortælles om mange, der gennem hans For-

*) *Fr. Hammerich: »Et Levnedsløb«* I (1882), S. 167.

kyndelse i Kirken og hans Forsamlinger paa Teglgård hver Søndag Eftermiddag fik et helt nyt Syn paa Livet og blev bekendende Kristne. Hans Sprog og Billeder var saa forstaaelige, og den »Prædiketone«, Hammerich saa ungdommeligt kimsede ad, passede netop for dem, der ellers holdt deres Opbyggelse paa Tysk. Men især vandt han sine Tilhørere, fordi han talte med Myndighed og satte Viljen i Bevægelse. Han var netop selv en Viljens Mand. Hammerich fortæller: »Jeg har ikke kendt mange, der i den Grad som han kunde »tage Amtsgesigtet paa«, saaledes udtrykte han sig, og en høj, før Kæmpeskikkelse kom Myndigheden til Hjælp. Det blev der god Brug for, da han et Par Aar efter 1850 kaldtes til Biskop i Sønderjylland. Hvor kunde han ikke allerede som ung Præst træde op mod hvem det saa skulde være, Mølleren eller Provsten, og maale dem med et Blik fra øverst til nederst. Selv Tante Boesen, der ellers havde Magt over sine Omgivelser, fik det ikke over ham. Hans Bevisførelse var maaskee noget svag, men han satte alligevel sin Vilje igennem.«

Selvfølge fik han en Del at kæmpe med. Da Sønderjylland den Gang ikke var vaagnet nationalt, var der ikke i Sognet nogen Modstand mod ham, fordi han var dansksindet — Hammerich siger om ham: »Dansk var han i Sjæl og Skind, som han var en nidkær Præst i al sin Gerning.« Derimod var der i Sønderjylland — ligesom paa Bornholm*) og andendets — en stærk Uvilje mod ikke-slesvigske Embedsmænd; man ønskede, at Præsterne skulde være født i Sønderjylland. Saa var der den Modstand, som altid rejser sig mod Evangeliet — »Verden«. Saavidt mig bekendt, er alle Boesens Prædikener gaaet til Grunde. Men af de Tekster, den nidkære

*) Jævnfør Biskop Mynsters Visitatser paa Bornholm, hvor man skelnede mellem »de Fødte« og »de Førte« (Nogle Blade af J. P. M.'s Liv og Tid (1875) S. 461).

unge Præst valgte til Udgangspunkt for sine Vielsestaler, faar man et lille Indtryk af, hvad han havde paa Hjerte. Det er bl. a. følgende Skriftsteder: Ps. 55, 23; 1. Thess. 5, 9; Kol. 2, 6; Joh. 10, 14; Jak. 4, 8; Joh. 13, 34, 35; Joh. 8, 31; 1. Tim. 4, 8; Kol. 3, 17; Gal. 6, 2; Mt. 6, 33; Fil. 4, 4; Rom. 12, 9 og Ps. 25, 1—10.

Blandt sine Embedsbrødre stod han ret ene i sin Modstand mod den næsten overalt i Præstegaardene raadende Rationalisme. Ved Præstekonventerne gik det ofte hedt til, naar man drøftede det rette Syn paa Adiafora, Dans, Kortspil etc. Ved en saadan Lejlighed, hvor der taltes Tysk, talte Provsten i Aabenraa med nogle Præster om, at det vel ikke var Synd at danse, naar det blot ikke blev overdrevet. Da Boesen tavst vandrede frem og tilbage i Stuen, spurgte Provsten ham: »Naa, hvad siger Pastor Boesen til det?«, hvorpaa denne vendte sig om imod ham og svarede med tydelig Skarphed: »Boesen siger: »Alt hvad I gør i Ord eller Handling, det gør alt i den Herres Jesu Navn; kan der danses i dette Navn, saa dans kun til!« Meddelelsen tilføjer: »Og dermed var Emnet om Dansen sluttet.«

*

Skønt Boesen alt i alt var lykkelig der, hvor han var sat, bevirkede dog bl. a. hans voksende Børneflokk, at han saa sig om efter et mere indbringende Embede. I 1834 udnævntes han, som nu fik særdeles rosende Vidnesbyrd af G. S. Adler, der taler om hans »smukke Prædiketalent, hans levende Iver i Henseende til alle Embedsgrene, hans trofaste Sjælesorg, forenet med streng Sædelighed og kristelig Færd i hans noget raa Menighed« samt fremhæver, at han vedblev at gøre sig fortjent ved sine kristelige Prædikener og sin opbyggelige Færd, til Embedet i *Jels* og *Oksenvad* længere mod Nord og

Øst. Saa havde han da et bedre Kald med større Indtægter og mere Arbejde. Der var en Milsvej mellem de to Kirker, og hver Søndag skulde der prædikes i dem begge, skiftevis om Formiddagen Kl. 9 eller 9½ og om Eftermiddagen Kl. 1.

Ogsaa her lykkedes Præstegerningen for ham. Han fik mange Tilhørere, ogsaa udefra. Det var jo i de Tider, hvor man kunde gaa flere Mil frem og tilbage en Søndag for at faa tilfredsstillet sin aandelige Trang. Ogsaa her voksede de troende Kredse. Iøvrigt blev Boesens Navn i Oksenvadtiden ogsaa kendt viden om ved den danske Salmebog, han i 1844 udgav sammen med ovennævnte Pastor Meyer — »den Meyer-Boesenske Salmebog«. Den nylig tiltraadte General-superintendent C. F. Callisen havde under sine første Visitatser lagt Mærke til, at der rundt om i Menighederne brugtes forskellige Salmebøger, ja endog indenfor samme Menighed. Mest brugtes den Pontoppidanske Salmebog, undertiden indbunden sammen med Adlers lille Salmetillæg, nogle Steder Varnæs Salmebogen og kun i een Menighed (indenfor Tønder og Haderslev Amter) den Evangelisk-kristelige. I Aabenraa Provsti var sidstnævnte overhovedet ikke indført, derimod i Sønderborg Provsti og paa Als. Meyer og Boesens Salmebog henvendte sig nærmest til de Menigheder og Hjem, hvor Pontoppidans Salmebog igennem lange Tider var i Brug baade ved Gudstjenesten og Husandagten, og da den nu var udsolgt, havde man givet den en lemfældig Bearbejdelse. Da de kongerigske Præster efter Trearskrigen kom til Sønderjylland med helt andre Forudsætninger og vilde indføre deres — forskellige — Salmebøger i deres Menigheder, opstod der en skarp Strid imellem dem og Boesen, idet de ønskede Grundtvigs og Ingemanns Salmer, og Boesen som Biskop hævdede, at saalænge man ikke i Kongeriget kunde enes om en dansk Salmebog, vilde det være Uret mod den sønderjyske Kirke at fratage den Pontoppidans og hans egen, som

iøvrigt i 1861 var udkommet i 5. Oplag — og som jeg endnu den Dag i Dag kan støde paa i danske Hjem hernede, — hvilket dog maatte vise, at den afhjalp et øjeblikkeligt og føleligt Savn.

Da Boesen havde været 12 Aar i Oksenvad og mærkede Kræfterne svinde, søgte han og fik han i 1846 det mindre anstrengende Embede i *Fjelstrup* sydøst for Christiansfeld. Kirkevisitatoriet, Provst og Amtmand, havde i deres Udtalelse rost ham for at have bevaret sin Menighed for »de for-dærvelige Følger af Nutidsrørelserne«, d. v. s. de slesvig-holstenske og dansk-sønderjyske Bevægelser. Kort efter at den gamle Præst i Fjelstrup var død, indsendtes til Kongen et Andragende underskrevet af 48 Navne, »samtlige Gaardmænd i Fjelstrup Sogn«, og dateret den 10. Marts 1846. Det hedder heri: »Det er nu vort varmeste Ønske og vor inderligste Bøn til Deres kongelige Majestæt, at De vil bevise Beboerne af Fjelstrup Sogn den samme Naade, som De for halvandet Aar siden beviste Nabosognet Vonsbæk ved at ud-nævne dem en Præst med et oprigtigt dansk og kristeligt Sind.« Andragendet er et af Tegnene paa, at den nordslesvigske Danskhedsfølelse var vaagnet — 1844 var Rødding Højskole bleven oprettet og 1845 holdtes det store Skamlingsbankemøde. Allerede 1846 var Sindene mange Steder paa Kogepunktet, og kun 2 Aar efter udbryder Krigen.

Boesen havde vel altid følt sig som dansk — og kunde efter sin Fødsel og Afstamning ikke være andet, — men havde holdt sig tilbage fra Deltagelsen i det nationale Liv og udelukkende passet sin Præstegerning. En mere fremtrædende dansk Kollega, *Hans Wilh. Hertel*, ærgrede sig saaledes over, at Boesen taalte og samtykkede i at tale Tysk ved Præstekonventionerne. De første Aar i Fjelstrup var han stadig noget tilbageholdende, men Begivenhederne i 1848 fik ham til at stille sig aabenlyst paa sine danske Sognebeboeres og over-

hovedet Danskhedens Side. Det er interessant at se, hvilket Indtryk Boesen gjorde paa en saa national og kristelig vaagen Sønderjyde som *Peder Skau*, Bukshave, som hørte til Fjelstrup Sogn. Han skriver i »Minder fra mit Liv og min Tid« om Boesens gradvise Forstaaelse for det nationale Betydning: »Pastor Boesen i Oksenvad havde holdt sig udenfor den danske Bevægelse i Nordslesvig; næsten fornemt havde han set paa denne, ligesom han til Dels tilhørte den pietistiske Retning. Et Besøg af Professor *Flor* i 1846 havde imidlertid til Følge, at han afkastede det pietistiske Kristiansfelteri, som han havde indhyllet sig i, og da han kaldtes til Præst i Fjelstrup, omtalte han netop dette i sin Tiltrædelsesprædiken. Han udviklede nemlig deri, at han følte sig bunden ved Menighedens til Kongen rettede Bøn om at maatte faa en dansk Præst, og forklarede, hvorledes han ikke kunde være noget andet end dansk; det var en Pligt baade mod Kongen og den danske Fjelstrup Menighed. At dette gjorde et godt Indtryk, er en Selvfølge.«

At Boesen ikke bare var dansk af Fødsel eller af Pligt, men af hele sit Hjerte, det fik han Lejlighed til at vise under baade den første og den anden slesvigske Krig. Og naar jeg har talt med Gamle i Fjelstrup Sogn, hvor hans Billede endnu hænger i flere Hjem, saa er der to Ting, man er enige om at sige om ham: »Han var streng (o: myndig) og dansk.« Kirkegangen var god i Fjelstrup, saa længe Boesen var Præst der. At han iøvrigt overfor Tidsrørelserne holdt fast ved sit strengt troende Stade, viser f. Eks. Overskrifterne til hans Prædiken og Katekisation i Anledning af Callisens Bispevisitats i Fjelstrup 10. Juni 1846, nemlig »En kristelig Menigheds Bekjendelse under en vantroe Tids Anfægtelser« og »Betydningen af vor Forlørsers Navn, Christus.«

Treaarskrigen med Lykkens skiftende Gang kom til at gribe meget forstyrrende ind i Kirkelivet, ikke mindst i Præ-

sternes Stilling. Medens alt var i Uro og Opløsning og Rygterne svirrede omkring, sad de fleste Præster, som ikke flygtede i Troppernes Kølvan, til at begynde med uanfægtede i deres Præstegaarde, spændte paa, hvad Fremtiden vilde bringe; mange af dem haabede paa en slesvig-holstensk Stat. Da saa de tyske Tropper syntes at sætte sig fast, tog Kirkevisitatorierne fat og berammede Provstmøde paa Amthusene, for at Præsterne kunde forestille sig for de slesvig-holstenske Regeringskommisærer, Regeringsraad *Harbou* og Herredsfoged *Jacobsen*. Haderslev Provstis Præster skulde indfinde sig i Haderslev den 15. Maj 1848. Men Boesen og to andre meddelte Provst *Janssen*, at de ikke kunde møde, da dette vilde være at anerkende, hvad Embedsed, Pligt og Samvittighed forbød. Provsten svarede dem, at de havde at møde hos ham den 22. Maj, og ved den Lejlighed bad han dem afgive samme Erklæring, som alle de, der var mødt den 15. Maj, havde afgivet, nemlig at de vilde adlyde den provisoriske Regerings Anordninger. Da Boesen og de to andre afgav Erklæringen med det Forbehold: »forsaavidt Anordningerne ikke stred mod den Lydighed, de skyldte Hans Majestæt, deres Konge,« lod man sig foreløbig nøje dermed. Meget værre blev det, da først Preusserne den 25. Maj uformodet rømmede Jylland, derpaa Danskerne besatte Haderslev, derefter gaar tilbage og atter rykker ind i Haderslev. Egnen omkring Haderslev var en forvirret Krigsskueplads med store Indkvarteringer, ogsaa i Præstegaardene. Den 8. Juni var den dansknationale Pastor Hertel bleven konstitueret som Provst i den afskedigede Janssens Sted, men at hverken han eller Præsterne den Sommer kunde regne med Dagen i Morgen, viser to lange, men interessante Breve fra Fru Boesen til hendes Søster *Louise Balslev* i Vejerslev. Brevene, som er utrykte, giver et fortrinligt Indblik, om ikke i Kirkelivet, saa dog i Præstegaardslivet paa den Tid.

Den 1. September 1848 skriver hun fra København: » . . Du længes efter at høre, hvorledes det er gaaet os, og det er det, jeg vil lade dig vide, saa fuldstændigt som muligt . . . Den 24. Juni, min Svigermoders Geburtsdag, rejste vi alle til Kolding [hvor denne boede som Enke]. Vi havde tænkt os at blive der nogle Dage, men maatte om Mandagen vende tilbage, da vi havde dansk Indkvartering hjemme, hvilket vi alle havde haft 14 Dage. Hos os havde vi en Løjtnant og 8 Menige, hvilke vi alle bespiste. Vi kom da hjem Mandag Aften og var i Ro indtil Torsdagen omtrent Klokken 4. Ulrich og Løjtnanten sad i Sofaen og drak Kaffe, jeg henne ved Vinduet og strikkede. Da hørte vi med eet en forfærdelig Skyden som med Kanoner. Vi gik alle ud og kunde da høre, at det kom fra Haderslev-Kanten. Alt Militairet kom paa Benene og gjorde sig færdigt til at afmarchere; efter en Time var de ude af vores Gaard. Da gik Ulrich og jeg lidt ned ad Vejen, for om man kunde se og høre noget.

Nu maa jeg først bemærke, at da Tyskerne første Gang regerede, blev Ulrich i sit Embede og undgik at falde i deres Klør, men siden han ikke vilde indlade sig med den provisoriske Regering og endog fik Skyld for, at han havde forført de to andre Præster til det samme, saa kunde han jo vente at blive arresteret, saasnart de igen fik Magten. Derfor blev det denne Gang en Nødvendighed, hvis han vilde undgaa det, at retirere i Tide. Flere af Sognefolkene havde bedt ham derom, da de nødigt vilde have ham til Rensborg. Som vi gik og talte om, hvad der var at gøre, kom Pastor *Boisen* fra Vonsbæk kørende i al Hast og sagde, at det var paa høje Tid at komme bort, da det var rent galt i Haderslev. Jeg bad da Ulrich om at tage med *Boisen*, saa vilde jeg komme om en Times Tid; da kunde jeg dog arrangere lidt. Men Ulrich vilde ikke, uden jeg tog med, og han mente

desuden, at vi kom igen om Aftenen, saa jeg maatte ikke lade Pigerne forstaa andet. Vi kom da af Sted i Løbet af et Kvarter, som vi gik og stod; det eneste, vi fik med, var vort Nattøj.

Da Hovedkvarteret laa i Christiansfeld, kørte vi dertil; der var General *Hedemann*, som fik Rapport hvert Øjeblik om, hvorledes det stod sig. Jeg tog ind til Tante Salling, Ulrich derimod paa Gæstgivergaarden, hvor der var en stor Mængde danske Embedsmænd samlede. Efterhaanden kom Ulrich og fortalte, hvad han hørte. Da Klokkeren var to, kom han med den glædelige Efterretning, at Fjenden var rykket bort fra Haderslev og at alt vist vilde blive roligt for det første i Nat; vi kunde derfor køre hjem, ordne lidt i Tingene og, om det saa behøvedes, tage bort om Morgen. Jeg blev usigelig glad, gjorde mig rejsefærdig, der blev forspændt og vi skulde til at køre. Da kom Boisen og fortalte, at General Hedemann havde allerede givet Ordre til, at hele Linjen skulde om Natten Kl. 2 bryde op og drage Nord paa. Det var som et Tordenslag, men der var intet ved at gøre; jeg bad kun Gud om at styrke os. Vi blev da til Kl. 2, da fulgte vi med Hæren. Var vi taget hjem, saa havde vi været afskaarne inden Morgenstunden. Jeg besluttede at skrive et Par Linjer til min gamle Pige Marie, der til al god Lykke var hjemme, og bad hende sende en Vogn til Kolding med 2 Kasser, jeg havde staaende pakkede fra forrige Gang, med det bedste Linned og noget Sølvtoj i og af vores Tøj, hvad hun kunde faa samlet. Vi kom da til Kolding Kl. 5. Den hele Dag kom der danske Familier, især Embedsmænd, Syd fra og drog Nord paa. Vores Vogn fra Marie kom om Middagen, Karlen havde allerede haft meget ondt ved at komme igennem for Fjenden. Kasserne havde han med, men af vores Tøj var der meget, som vi slet ikke kunde benytte paa Rejsen, og derimod manglede det nød-

vendigste. Den stakkels Marie havde været saa forstyrret.«

Efter at have fortalt vidtløftigt om, hvor de selv opholdt sig forskellige Steder i Jylland, og at de den sidste Juli om Aftenen var arriverede i København, fortsætter hun: »Du kan ikke tænke dig, hvad det vil sige saaledes at forlade sit Hus og Hjem og Ejendom uden at faa det mindste arrangeret eller kunne give den ringeste Ordre til nogetsomhelst og fra det Øjeblik, man har forladt det saaledes, ikke have nogen Idé om, hvorledes det gaar til, men ofte gøre sig de rædsomste Forestillinger. I 5 Uger levede vi i denne Uvidenhed, da fik vi et Brev, hvoraf vi ser, at den samme Dag, vi var rejste bort, kom der 8 hannoveranske Husarer og spurgte efter Præsten. Da de hørte, han ikke var hjemme, forlangte de hans Heste og Vogn, men de var til al Lykke ikke kommet hjem den Gang. 4 Dage efter var der i Præstegaarden indkvarteret 4 Officerer og 28 til 40 Mand. De menige kogte selv, men Officererne med 4 Tjenere maatte Pigerne lave Mad til; men saa mente man, at de betalte noget derfor. Forøvrigt opførte de sig ret honnet . . .

Efter megen Strid og Kamp kom jeg saa vidt, at jeg kunde overgive det hele i Guds Haand; da blev jeg mere rolig og har siden takket Herren for hans Frelse og Hjælp i disse Prøvens Dage. — I Dag læser vi i »Berlingske«, at Vaabenstilstanden er sluttet og anerkendt, men Betingelserne ved man ikke endnu; den skal vare i det mindste i 7 Maaneder, til den 26. Marts. Nu tænker vi altsaa paa at rejse hjem saa snart som muligt.

Din inderlig elskende Søster

Hanne Boesen.«

Det andet Brev er dateret Assens den 17. Oktober 1849, og heri hedder det: »Det er ud over et Aar, siden jeg skrev til dig fra København. Da laa vi som Flygtninge og ven-

tede paa Vaabenstilstanden for at komme hjem, men Gud bedre det, med den kom der ikke blidere Dage for os. Saa snart den var indtraadt, rejste vi saa hurtig som muligt til Fjelstrup, fik vore Børn samlet og tænkte, vi skulde til lidt Ro, men den provisoriske Regering blev jo ved Magt, og den konstituerede Præst blev ved at fungere i Fjelstrup. Man ventede daglig, den nye Fællesregering skulde indsættes og at alt skulde komme i Orden. Regeringen blev vel indsat, men Forholdene blev værre i Stedet for bedre. Da efter et Par Maaneder bad Menigheden Ulrich, om de maatte søge den nye Regering, om de maatte faa deres rette Præst igen. Han svarede dem, de kunde jo gerne, men det hjalp dem vist ikke. Der rejste da 2 Bønder til Slesvig med en Ansøgning; der blev dem svaret, at Embedet blev vakant, saa kunde Boesen jo søge det; men naturligvis vilde han ikke indlade sig paa det. Efter 14 Dage fik Menigheden Afslag paa deres Begæring, og da var det jo ikke raadeligt at blive længere i Fjelstrup, da man jo nu kunde vente, at der vilde blive indsat en Præst. Vi flyttede da til Kolding. Saaledes gik der en Del af Vinteren, fra sidst i November til efter Nytaar. Da begyndte en ny Prøvelsestid for os. Først blev den bestandig svagelige Emilie syg af en nervøs Feber, og i den Tid, hun laa meget angrebet, døde min Svigermoder i Kolding. Inden Emilie endnu havde forladt Stuen, fik Louise og Johannes Skarlagensfeber; den var mild, men er jo langvarig.

Nu endelig nærmede sig Vaabenstilstandens Udløb. Den havde vi længtes efter og haabet, den danske Hær da vilde rykke ind og gøre en Ende paa alle tro danske Slesvigeres Kvaler. Imidlertid var Ulrich af den Mening, at man ikke saa bestemt kunde vente at komme hjem lige straks, og da Lejetiden var udløben, var det ikke rart paany at leje i Kolding, der laa paa Grænsen, men han saa hellere sin Familie

i Sikkerhed i Assens, og han vilde blot have et Værelse i Kolding for saa snart som muligt at smutte ind til Fjelstrup.

Om Morgenens Kl. 4 den 3. April blev vi alle vækkede og kom op for at se det længselsfuldt forventede Tog. Du kan tro, det var gribende at se i den endnu dunkle Morgenstund en saadan Mængde Krigere drage imod Fjenden, for, som man den Gang troede, enten at sejre eller dø; men det skulde ikke være saaledes den Gang. Dagen efter rejste Ulrich til Fjelstrup, prædikede der Skærtorsdag for sin Menighed, tog saa til Kolding i den Hensigt atter at prædike i Fjelstrup Paaske-dag. Men saa kom den elendige Tilbagemarche for vores Armee. Du kan ikke tænke dig, hvor det var nedslaaende! I Fjelstrup var imidlertid en tysksindet Præst indsat i Februar Maaned, og en Løverdag Aften kom der en Ordre fra Amtmanden, naturligvis den provisoriske, at Præstegaarden skulde rømmes inden 24 Timer, undtagen Pastor Boesen vilde accordere med Petersen; da skulde alt blive godt, men naturligvis kunde han ikke indlade sig derpaa. Det blev da overgivet til Bønderne, hvad de vilde gøre, og de kom med over en Snes Vogne i Præstegaarden og tog alt paa Vognene hjem med sig. Saaledes blev alt vort Tøj og Kreaturerne fordelt over hele Sognet og er endnu.

Da nu Vaabenstilstanden Nr. 2 indtraf, blev vi rigtignok ikke glade, da man havde en Skræk i sig fra den forrige, men efter nogen Tid ventede man dog, at de bortjagne Embedsmænd skulde komme ind i deres Embede igen. Imidlertid gik den ene Dag, ja den ene Uge, efter den anden. Endelig fik Ulrich et Brev om at møde, saa snart han ansaa det for sikkert, om ikke før, saa naar Svenskerne var kommet ned i Slesvig; men det tog ogsaa lang Tid. Da han endelig troede sig sikker, rejste han til Fjelstrup, og han var den første Embedsmand, der mødte i sin Menighed, og den første, der over Land kom til Flensborg for at tale med Regerings-

Commissærerne *Tillisch* og *Eulenburg*. De var meget venlige og høflige; da *Ulrich* forklarede sin Stilling og Fremgangsmaade, billigede de den aldeles og gav ham Ret i alt, hvad han havde gjort. *Eulenburg* tilføjede, at det var Kommissionens Sag at gøre al den Uret god igen, som var vederfaret ham. *Ulrich* tog da tilbage til *Fjelstrup* for der at oppebie nærmere Ordre, som vil blive tilstillet ham.

Endnu staar det ved det samme. Du har jo vist af *Avi-serne* set, at *Hodges* [den engelske Opmand] har afgjort, at de Embedsmænd, som var ansat af den saakaldte Fællesregering, skulde blive siddende i *Vaabenstilstandstiden*, men *Tillisch* og *Eulenburg* er blevne enige om, at hvor Kommunerne ønsker og søger om deres Embedsmænd og navnlig *Menighederne* om deres Præst tilbage, skulde det ske. Og det har *Fjelstrupperne* gjort allerede for noget siden, saa vi har jo Grund til at vente, at vi kan komme til *Fjelstrup*. Det kan jo aldrig blive en behagelig Tid, men dog hellere det end blive her i Vinter. Nu har vi saaledes i 1½ Aar levet uden Hjem, og stakkels *Ulrich*, der har været ude af al sin Virkekreds. Nu er han vel i *Fjelstrup* og har det for saa vidt godt. Han logerer hos *Sognefogedens*, der ikke ved, hvad godt de vil gøre ham, og han bliver indbudt rundt om, bliver venlig modtaget og beværtet paa det kraftigste. Men hvor frygtelig kedeligt maa det dog ikke være saaledes at gaa og se paa Kirke og Præstegaard uden at komme der eller udrette det mindste, hvor han dog er den ene berettigede, ja, naar man ret betænker det, er det dog uhørte Begivenheder. Alt dette maa vi jo lide for *Ulrichs* Troskab og fordi den, som Troskaben er vist imod [*Kong Frederik den Syvende*], ikke har Magt til at hævde sin Ret. En god Samvittighed er den eneste Erstatning, og den synes jeg rigtignok har ogsaa meget at betyde . . .«

En lille Maaned efter, at dette Brev blev skrevet, den 10.

November 1849, blev Boesen endelig genindsat i sit gamle Embede. Kort efter Nytaar, den 10. Januar 1850, blev han konstitueret som Provst for Haderslev Provsti. Dette Skridt fra Tillisch' Side affødte et helt Præsteoprør, idet 17 af Provstiets 27 Præster, hvoraf 7 først var indsatte i deres Embeder af Slesvig-Holstenerne, paa et Møde den 17. Januar vedtog at sende Boesen et Mistillidsvotum, fordi Boesen lod sig udnævne til Provst i Stedet for Pastor Prahl, som i 1848 var blevet udnævnt til Præst i Øsby og af Slesvig-Holstenerne var udnævnt til Provst. Kort Tid i Forvejen — paa et Møde i Slesvigs Raadhus den 22. August 1849 — havde de samme Præster iøvrigt sammen med en Mængde ligesindede Præster fra det øvrige Sønderjylland udstedt en Erklæring, hvorefter de erklærede deres ubetingede Lydighed og Troskab overfor det slesvig-holstenske Statholderskab og kun under Forbehold vilde adlyde den af Kongen indsatte Bestyrelseskommission. Overfor dette Angreb, som tryktes i »*Altonaer Mercur*«, forsvarede Boesen sig i en skarp Piece: »Hvem stifter Forargelses- og Samvittigheds-Forvirring i Kirken og Menighederne?« Striden endte med, at de af Underskriverne, der ikke vilde underkaste sig, afskediges, og at »*Zeitschrift für Protestantismus und Kirche*« meddelte: »Under Tillisch gjordes en af de mest fanatiske og personlig dygtigste Nationaldanske, Præsten Boesen i Fjelstrup, til Provst.«

*

Som Provst kom Boesen paa forskellig Maade til at indtage den førende Stilling indenfor den danske Del af Slesvig Stift. Saaledes var han i 1852 Medstifter af og Formand for det haderslevske Bibelselskab, i 1853 kongevalgt Medlem af den slesvigske Stænderforsamling, under hvilken han forsva-

rede den nydanske Kurs i de blandede Distrikter, og var under Forsøgene paa at skaffe en ny Generalsuperintendent eller Biskop og nye Ritualer den ledende paa dansk Side, som *Asschenfeldt* var det paa de tysksprogedes. Overalt — maaske undtagen hos Politikerne, der hidtil har afgivet saa at sige den eneste Kilde til Bedømmelsen af sønderjyske Personer og Forhold og deriblandt Boesens Gerning — var Boesen respekteret. Naar dertil kommer, at Kongen og de verdslige Embedsmænd i høj Grad stolede paa hans Naturs Forening af Danskhed, Djærvhed, Lune og Besindighed, er det i hvert Fald ikke hans — ifl. Fr. Hammerichs Bedømmelse — ringe Begavelse, der gør, at han af alle anses for at være den, som under de daværende Forhold var den bedst egnede Mand til Slesvigs Bispestol.

Lige saa lidt som Boesen egnede sig for de øvrige danske Bispestole, egnede enhver dansk Biskop sig til at være slesvigske Biskop, der havde en helt anden Stilling end de kongerigske. Han var først og fremmest Superintendent, og det havde i de 200 Aar, Embedet havde bestaaet, været saaledes, at Superintendenterne beholdt deres Præstegerning ved Siden af og at de ikke ordineredes. Nu skulde Stillingen forandres: en ny Titel, »Biskop«; en ny Residens, Flensborg; et nyt Bispesegl, *Episcopus Slesvicensis* osv. Men Slesvig styredes af Ministeren i København gennem hans 3 Departementer. Den sønderjyske Kirkes Leder hele Tiden op til 1864 var Departementschefen, den aabenraaske Præstesøn *A. Regenborg*, som i Virkeligheden fulgte og bestemte alt, hvad der skete af Betydning hernede. Han havde saa Kirkevisitatorerne, Amtmændene og Provsterne, som afgav deres Betænkninger og udførte hans Anordninger. Der ind imellem skulde saa Biskoppen huskes, hvad ikke altid var saa lige. Man kan vel sige, at den slesvigske Biskop havde meget ringe admini-

strativ og embedsmandsmæssig Betydning, derimod laa Vægten paa hans Personlighed og dens Evne til at regulere Kirkens indre Liv.

Boesen flyttede til Flensborg kort efter sin Udnævnelse den 11. April 1854. Han fik hverken Embedsbolig eller Bispeskirke. Til sine Ordinationer benyttede han mest den danske Helligaandskirke og den tyske Nikolajkirke i Flensborg. En flittig Visitator i Callisens Spor var han, og baade danske og tyske Menigheder strømmede til som til en Fest, naar han kom, smuk og myndig med Ordenerne paa Brystet. Han talte saa inderligt som tidligere som Præst, men hvor det behøvedes, var han ikke bange for at irettesætte, f. Eks. opponerende Præster og Degne, Sognefolk og Børn. Tiden efter Trearskrigen var jo den værste, og Kirken var paa mange Maader i Fare for Kaos i Sønderjylland. Biskop Boesen beskyldtes ofte for at være bleven »stor paa det« — det hævdede undertiden hans tidligere Sognebørn — eller overdreven højirkelig — det hævdede Grundtvigianerne og andre, som var imod den gamle Skik at indfinde sig hos Biskoppen i Præstekjole. Sandheden er sikkert den, at Boesen var den konservative Kirkemand, som var bange for, at den skrøbelige Kirkeform, som var tilbage efter Krigen, skulde rystes for meget ved for mange forhastede Nyindretninger. Han vidste jo, at de faktiske Sønderjyder ikke var, som de burde være efter Sprog-, Historie- og Politik-drivende Præsters boglige Undersøgelser. Han vidste, at den store Vanskelighed for Forkyndelsen laa i Beboernes Ukendskab med det danske Skriftsprog, som de jo ikke havde faaet Lov at lære. Og han var enig med en Mand som hans Husvært, Agent Jensen, naar denne hævdede, at fordi man talte Dansk, var man ikke derfor selvskreven dansksindet, loyal og kirkelig, og at det i hvert Fald ikke var det mest afgørende

for *Kirkelivet*, at nogle Hundrede flere Sønderjyder lærte at tale Dansk og gjorde det.

Boesens *Bispegerning*, som her kun kan strejfes,* var et Forsøg paa at holde en kirkelig Kurs trods alt. Kirken skulde være det Sted, hvor Tyske og Danske kunde mødes om Evangeliet; Præsterne skulde derfor blive hjemme og passe deres Sager, men ikke skændes med deres Sognefolk om Sprog, Politik o. lign. Tyskerne mødte han, netop fordi han var upartisk, med Tillid og Venlighed, saa mange aldrig glemte ham det. Flere af de tyske Præster var mere trofaste overfor ham i 1864 end de danske, et rørende Bevis paa, at Livet i Sønderjylland kan have Rigdomme som intet andet Sted. Boesen var sikkert for gammel i den nye Tids Øjne, men han var levende nok til at kunne se baade Styrelsens og sine egne Fejl og — søge at afhjælpe dem. Han var lunere, end de fleste opdagede, og bevarede et kønt Barnegemyt til det sidste.

Pastor Graae i Flensborg udtalte i 1858 overfor Regenburg Ønsket om, at Forholdet mellem den slesvigske Biskops og Kirkevisitatoriets Embedsvirksomhed principielt maatte reformeres, da det var alt for farligt baade for Kirken og Staten, især i urolige Tider, at Kirkestyrelsen først og fremmest var overdraget til en underordnet Autoritet. Hermed sigtede han til det faktisk ømmeste Punkt i Boesens Bispetid. Heri skete der dog ingen Forandring, og Boesen maatte Gang paa Gang finde sig i at være sat udenfor Medbestemmelsen, men ikke det reelle Ansvar.

Om sit Forhold til Sønderjylland siger han, efter at hans Embedsgerning er afsluttet, selv saa ydmygt: »Mit hele Embedsliv, altsaa 38 Aar, har jeg tilbragt i Hertugdømmet Slesvig, som jeg saaledes, og det af hele min Sjæl, i timelig

*) Se mere herom i min Afhandling i Sønderj. Aarbog, 1928, S. 200 ff.

Henseende tilhører og som er bleven mit egentlige Hjem i dette Liv. Med det slesvigske Folk er jeg som sammenvokset ved Samlivet i en saa lang Række af Aar og ved at have indlevet mig i alle dets ejendommelige Forhold og hele Væsen, saa at jeg nu endog kun turde føle mig som Fremmed andendsteds. Hvortil kommer, at alle mine Børn er fødte og opvoksede der og at Støvet af de fem af dem hviler i dets Jordbund. Med det slesvigske Folk har jeg altsaa delt Tidens Sorger og Glæder, nydt Livets Goder og mangehaande Velsignelse og lidt dets Onder. Iblandt det har jeg virket og arbejdet under Manddommens kraftige Aar indtil Alderdommens Dage, hvorved et Pietets-Baand har knyttet sig, der forbyder mig uden absolut Nødvendighed selv at skilles fra det, vist allermindst i Prøvelsens og Anfægtelsens Tider, for at gaa af Vejen for disse og fly fra de Lidelser og Trængsler, som de har i Følge med sig, og om muligt derved berede mig selv Befrielse derfra og mageligere Dage.«

Da Krigen i 1864 brat afbrød hans korte og vanskelige Gerning, forblev han paa sin Post, til Tyskerne afskedigede ham. Loyal mod den danske Regering vilde han ikke gaa med til de Forandringer i det kirkelige Styre, som de tyske Regeringskommisærer forlangte; heller ikke vilde han frivillig tage sin Afsked. Hans sidste Indsats var den, at han forhindrede en Kirkebøn indført, som straks vilde have haft de danske Præsters Afrejse til Følge. Den 28. Oktober fik han sin Afsked af den danske Konge og flyttede til Vejle, hvor han døde den 11. Februar 1867 og ligger begravet.

Som den Hyrde af Korssets Orden, han var, fortjener Biskop Boesen en anset Plads ikke blot i Slesvigs, men i hele Danmarks Kirkes Historie.

H. F. Petersen.